

RICHTLIJN 2003/30/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

van 8 mei 2003

ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen of andere hernieuwbare brandstoffen in het vervoer

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 175, lid 1,

Gezien het voorstel van de Commissie ⁽¹⁾,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité ⁽²⁾,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's ⁽³⁾,

Handelend volgens de procedure van artikel 251 van het Verdrag ⁽⁴⁾,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) De Europese Raad van Göteborg van 15 en 16 juni 2001 heeft overeenstemming bereikt over een communautaire strategie voor duurzame ontwikkeling die een aantal maatregelen omvat, waaronder de ontwikkeling van biobrandstoffen.
- (2) Natuurlijke hulpbronnen, waarvan volgens artikel 174, lid 1, van het Verdrag behoedzaam en rationeel gebruik moet worden gemaakt, omvatten olie, aardgas en vaste brandstoffen, die als energiebron van essentieel belang zijn, maar ook de belangrijkste bronnen van koolstofdioxide-emissies vormen.
- (3) Er bestaat echter een breed scala van biomassa waaruit biobrandstoffen kunnen worden gewonnen, afkomstig van land- en bosbouwproducten en van afval- en restproducten van de bosbouw, de houtverwerkende industrie en de levensmiddelenindustrie.
- (4) De vervoerssector neemt meer dan 30 % van het eindverbruik van energie in de Gemeenschap voor zijn rekening en groeit, een tendens die zich waarschijnlijk nog zal versterken, en de uitstoot van koolstofdioxide houdt hiermee gelijke tred. Deze groei zal procentueel sterker zijn in de kandidaat-lidstaten na hun toetreding tot de Europese Unie.
- (5) Het Witboek van de Europese Commissie „Het Europese vervoersbeleid tot het jaar 2010: tijd om te kiezen” gaat ervan uit dat de CO₂-emissie van de vervoerssector tussen 1990 en 2010 met 50 % zal stijgen tot ongeveer 1 113 miljoen ton en stelt hiervoor met name het wegvervoer verantwoordelijk, waarvan 84 % van de door het vervoer veroorzaakte CO₂-uitstoot afkomstig is. Om ecologische redenen wordt er in het Witboek derhalve op aangedrongen dat de afhankelijkheid van aardolie

(momenteel 98 %) in de vervoerssector door toepassing van alternatieve brandstoffen, zoals biobrandstoffen, verminderd wordt.

- (6) Een intensiever gebruik van biotransportbrandstoffen is een onderdeel van het pakket maatregelen dat nodig is ter naleving van het Protocol van Kyoto, alsook van enig ander beleidspakket ter nakoming van verdere verplichtingen terzake.
- (7) Een intensiever gebruik van biotransportbrandstoffen, waarbij andere alternatieve brandstoffen, waaronder LPG en CNG voor voertuigen, niet worden uitgesloten, is een van de instrumenten waarmee de Gemeenschap haar afhankelijkheid van ingevoerde energie kan verminderen en invloed kan uitoefenen op de transportbrandstofmarkt en daarmee op de continuïteit van de energievoorziening op middellange en lange termijn. Dit motief mag echter niet afdoen aan het belang van het naleven van de communautaire wetgeving inzake de kwaliteit van brandstof, de uitstoot van motorvoertuigen en de kwaliteit van de lucht.
- (8) Als gevolg van de technologische vooruitgang zijn de meeste momenteel in de Europese Unie in het verkeer zijnde voertuigen in staat zonder probleem een brandstofmengsel te gebruiken dat voor een klein percentage bestaat uit biobrandstoffen. Op grond van de laatste technologische ontwikkelingen kunnen hogere percentages biobrandstoffen worden gebruikt. Er zijn landen waarin al 10 % of meer biobrandstof in het brandstofmengsel wordt gebruikt.
- (9) Bedrijfswagenparken bieden mogelijkheden voor het gebruik van hogere concentraties biobrandstoffen. In sommige steden bestaan reeds bedrijfswagenparken die functioneren op onvermengde biobrandstoffen en zo in sommige gevallen hebben bijgedragen tot de verbetering van de luchtkwaliteit in stedelijke gebieden. De lidstaten zouden derhalve het gebruik van biobrandstoffen in het openbaar vervoer verder kunnen bevorderen.
- (10) De bevordering van het gebruik van biobrandstoffen in het vervoer is een stap in de richting van een bredere toepassing van biomassa, die uiteindelijk zal leiden tot een grotere ontwikkeling van biobrandstoffen zonder andere opties uit te sluiten, in het bijzonder de waterstofoptie.
- (11) De waterstofsector moet in het onderzoeksbeleid van de lidstaten inzake intensiever gebruik van biobrandstoffen een belangrijke plaats krijgen en moet ook in de communautaire kaderprogramma's worden aangemoedigd.

⁽¹⁾ PB C 103 E van 30.4.2002, blz. 205 en PB C 331 E van 31.12.2002, blz. 291.

⁽²⁾ PB C 149 van 21.6.2002, blz. 7.

⁽³⁾ PB C 278 van 14.11.2002, blz. 29.

⁽⁴⁾ Advies van het Europees Parlement van 4 juli 2002 (nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad), gemeenschappelijk standpunt van de Raad van 18 november 2002 (PB C 32 E van 11.2.2003, blz. 1) en besluit van het Europees Parlement van 12 maart 2003 (nog niet bekendgemaakt in het Publicatieblad).

- (12) Onvermengde plantaardige olie uit oliehoudende planten die gewonnen wordt door persing, extractie of soortgelijke procédés en die natuurlijk of geraffineerd, maar chemisch ongewijzigd is, kan in bepaalde gevallen ook als biobrandstof worden gebruikt, indien het gebruik daarvan verenigbaar is met de motortypen en de daarvoor geldende emissievoorschriften.
- (13) De voorwaarde dat nieuwe soorten brandstoffen moeten voldoen aan erkende technische normen is belangrijk voor de acceptatie op grote schaal door klanten en voertuigproducenten, en daarmee voor de verspreiding op de markt. Technische normen vormen ook het uitgangspunt voor de eisen aan en het toezicht op emissies. Wat nieuwe soorten brandstoffen betreft, kan het moeilijk zijn te voldoen aan de huidige technische normen, die voornamelijk zijn ontwikkeld voor conventionele fossiele brandstoffen. De Commissie en de normalisatie-instellingen moeten de ontwikkelingen volgen en actief normen aanpassen en opstellen, met name vluchtigheidsparameters, zodat nieuwe soorten brandstoffen geïntroduceerd kunnen worden, met behoud van de eisen op het gebied van de milieuprestaties.
- (14) Bio-ethanol en biodiesel, die in gemengde of ongemengde vorm in voertuigen worden gebruikt, moeten voldoen aan de kwaliteitsnormen die zijn vastgesteld om te garanderen dat de motoren optimaal functioneren. Bij biodiesel voor dieselmotoren die met het veresteringsprocédé is geproduceerd, kan de norm prEN 14214 van het Europees Comité voor normalisatie (CEN) voor methylvetzuren (FAME) worden toegepast. Daarnaast zou het CEN geschikte normen voor andere biotransportbrandstoffen in de Europese Unie moeten vaststellen.
- (15) Bevordering van het gebruik van biobrandstoffen met inachtneming van duurzame landbouw- en bosbouwpraktijken, als vastgelegd in het gemeenschappelijk landbouwbeleid, zal nieuwe kansen scheppen voor duurzame plattelandsontwikkeling in het kader van een meer marktgericht gemeenschappelijk landbouwbeleid dat meer op de Europese markt gericht is, en voor een levend platteland en een multifunctioneel landbouwbeleid, en kan een nieuwe markt voor innoverende landbouwproducten openen voor de huidige en toekomstige lidstaten.
- (16) In zijn resolutie van 8 juni 1998 ⁽¹⁾ heeft de Raad zijn steun gegeven aan de strategie en het actieplan voor duurzame energiebronnen van de Commissie en heeft hij aangedrongen op specifieke maatregelen in de sector biobrandstoffen.
- (17) In het Groenboek van de Commissie „Op weg naar een Europese strategie voor een continue energievoorziening” wordt als doel gesteld om in de sector van het wegvervoer conventionele brandstoffen tegen 2020 voor 20 % te vervangen door alternatieve brandstoffen.
- (18) De marktpenetratie van alternatieve brandstoffen is niet alleen afhankelijk van een ruime beschikbaarheid, maar ook van concurrerende prijzen.
- (19) In zijn resolutie van 18 juni 1998 ⁽²⁾ heeft het Europees Parlement erop aangedrongen het marktaandeel van biobrandstoffen binnen vijf jaar tot 2 % te verhogen door middel van een pakket maatregelen dat onder andere voorziet in belastingvrijstelling, financiële steun voor de verwerkende industrie en de vaststelling van een verplicht percentage biobrandstoffen voor de oliemaatschappijen.
- (20) Welke methode het meest geschikt is om op nationaal en communautair niveau het marktaandeel van biobrandstoffen op te voeren, is afhankelijk van de beschikbaarheid van hulpbronnen en grondstoffen, het nationale en communautaire beleid ter bevordering van biobrandstoffen, fiscale regelingen en de wijze waarop alle belanghebbenden/partijen erbij betrokken worden.
- (21) Nationale beleidsinitiatieven ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen mogen er niet toe leiden dat het vrije verkeer van brandstoffen die aan de in de communautaire wetgeving vastgestelde geharmoniseerde milieuspecificaties voldoen, wordt belemmerd.
- (22) De bevordering van de productie en het gebruik van biobrandstoffen kan helpen de afhankelijkheid van energie en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Bovendien kunnen biobrandstoffen, in ongemengde vorm of als bijmengsel, in principe in bestaande motorvoertuigen en in het huidige distributiesysteem voor motorbrandstof worden gebruikt. Het bijmengen van biobrandstoffen bij fossiele brandstoffen kan een kostenvermindering in het distributiesysteem in de Gemeenschap vergemakkelijken.
- (23) Daar de doelstelling van het overwogen optreden, te weten de invoering van algemene beginselen inzake een minimumpercentage aan biobrandstoffen dat op de markt gebracht en gedistribueerd moet worden, niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt en derhalve wegens de omvang van het optreden beter op communautair niveau kan worden verwezenlijkt, kan de Gemeenschap overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag neergelegde subsidiariteitsbeginsel maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat deze richtlijn niet verder dan hetgeen nodig is om deze doelstelling te verwezenlijken.
- (24) Onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van de duurzaamheid van biobrandstoffen moeten worden bevorderd.
- (25) Het toegenomen verbruik van biobrandstoffen moet gepaard gaan met een diepgaande analyse van de gevolgen op milieu-, economisch en sociaal gebied om te kunnen besluiten over de zin van een verhoging van het aandeel van biobrandstoffen in verhouding tot traditionele brandstoffen.

⁽¹⁾ PB C 198 van 24.6.1998, blz. 1.

⁽²⁾ PB C 210 van 6.7.1998, blz. 215.

- (26) Er dient te worden voorzien in de mogelijkheid om de lijst van biobrandstoffen en het percentage van de duurzame component alsmede het schema voor de introductie van biobrandstoffen op de markt voor transportbrandstoffen snel te kunnen aanpassen aan de technische vooruitgang en aan de resultaten van een milieueffectbeoordeling over de eerste fase van die introductie.
- (27) Er dient te worden voorzien in de mogelijkheid snel kwaliteitsnormen te ontwikkelen voor de biobrandstoffen die in de automobielsector worden gebruikt, hetzij ongemengd, hetzij bijgemengd in traditionele brandstoffen. Hoewel het biologisch afbreekbare deel van afval een potentieel nuttige bron is voor de productie van biobrandstoffen, moet in het kader van de kwaliteitsnorm rekening worden gehouden met de mogelijke vervuiling van het afval, om te voorkomen dat specifieke componenten het voertuig beschadigen en/of de kwaliteit van de emissie doen dalen.
- (28) De stimulering van de bevordering van biobrandstoffen moet stroken met de doelstellingen op het gebied van de continuïteit van de voorziening en het milieu en de hiermee verband houdende beleidsdoelstellingen en -maatregelen in elke lidstaat. De lidstaten kunnen daarbij nagaan wat de meest kosteneffectieve methoden zijn om de mogelijkheden van het gebruik van biobrandstof bekend te maken.
- (29) De voor de uitvoering van deze richtlijn vereiste maatregelen dienen te worden vastgesteld overeenkomstig Besluit 1999/468/EG van de Raad van 28 juni 1999 tot vaststelling van de voorwaarden voor de uitoefening van de aan de Commissie verleende uitvoeringsbevoegdheden ⁽¹⁾,
- c) „andere hernieuwbare brandstoffen”: andere hernieuwbare brandstoffen dan biobrandstoffen, die afkomstig zijn van hernieuwbare energiebronnen als omschreven in Richtlijn 2001/77/EG ⁽²⁾ en voor vervoersdoeleinden gebruikt worden;
- d) „energie-inhoud”: de calorische onderwaarde van een brandstof.
2. Ten minste de hierna vermelde producten worden als biobrandstoffen beschouwd:
- a) „bio-ethanol”: voor gebruik als biobrandstof bestemd ethanol dat gewonnen is uit biomassa en/of de biologisch afbreekbare afvalfractie;
- b) „biodiesel”: voor gebruik als biobrandstof bestemd methylester van plantaardige of dierlijke olie van dieselkwaliteit;
- c) „biogas”: voor gebruik als biobrandstof bestemd brandstofgas dat gewonnen is uit biomassa en/of uit de biologisch afbreekbare afvalfractie en dat gezuiverd kan worden tot aardgaskwaliteit, of houtgas;
- d) „biomethanol”: voor gebruik als biobrandstof bestemd methanol dat gewonnen is uit biomassa;
- e) „biodimethylether”: voor gebruik als biobrandstof bestemde dimethylether die gewonnen is uit biomassa;
- f) „bioETBE (ethyl-tertiair-butylether)”: op basis van bio-ethanol geproduceerde ETBE. Het volumepercentage bioETBE dat als biobrandstof wordt gerekend, bedraagt 47 %;
- g) „bioMTBE (methyl-tertiair-butylether)”: een op basis van biomethanol geproduceerde brandstof. Het volumepercentage bioMTBE dat als biobrandstof wordt gerekend, bedraagt 36 %;
- h) „synthetische biobrandstoffen”: synthetische koolwaterstoffen of mengsels van synthetische koolwaterstoffen die gewonnen zijn uit biomassa;
- i) „biowaterstof”: voor gebruik als biobrandstof bestemde waterstof die gewonnen is uit biomassa en/of uit de biologisch afbreekbare afvalfractie;
- j) „onvermengde plantaardige olie”: door persing, extractie of soortgelijke procédés uit olihoudende planten gewonnen olie, natuurlijk of geraffineerd, doch chemisch ongewijzigd, die beantwoordt aan de motortypen en de emissievoorschriften daarvoor.

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Artikel 1

Deze richtlijn heeft tot doel in elke lidstaat het gebruik als vervanging van biobrandstoffen of andere hernieuwbare brandstoffen dieselolie of benzine in het vervoer te bevorderen, teneinde bij te dragen tot doelstellingen op het gebied van klimaatverandering, milieuvriendelijke voorzieningszekerheid en bevordering van hernieuwbare energiebronnen.

Artikel 2

1. Voor de toepassing van deze richtlijn wordt verstaan onder:

- a) „biobrandstof”: vloeibare of gasvormige transportbrandstof die gewonnen is uit biomassa;
- b) „biomassa”: de biologisch afbreekbare fractie van producten, afvalstoffen en residuen van de landbouw (met inbegrip van plantaardige en dierlijke stoffen), de bosbouw en aanverwante bedrijfstakken, alsmede de biologisch afbreekbare fractie van industrieel en huishoudelijk afval;

Artikel 3

1. a) De lidstaten dragen er zorg voor dat een minimaal aandeel van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen op hun markten aangeboden wordt, en stellen daarvoor nationale indicatieve streefcijfers vast.
- b) i) De referentiewaarde voor deze streefcijfers bedraagt 2 %, berekend op basis van de energie-inhoud van de totale hoeveelheid benzine en dieselolie die op 31 december 2005 voor vervoersdoeleinden op hun markten aangeboden wordt.

⁽¹⁾ PB L 184 van 17.7.1999, blz. 23.

⁽²⁾ Richtlijn 2001/77/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 september 2001 betreffende de bevordering van elektriciteitsopwekking uit hernieuwbare energiebronnen op de interne elektriciteitsmarkt (PB L 283 van 27.10.2001, blz. 33).

ii) De referentiewaarde voor deze streefcijfers bedraagt 5,75 %, berekend op basis van de energie-inhoud van de totale hoeveelheid benzine en dieselolie die op 31 december 2010 voor vervoersdoeleinden op hun markten aangeboden wordt.

2. Biobrandstoffen kunnen beschikbaar worden gesteld in de vorm van:

- a) ongemengde biobrandstoffen of in hoge concentraties in derivaten van minerale oliën, in overeenstemming met specifieke kwaliteitsnormen voor transporttoepassingen;
- b) biobrandstoffen die in derivaten van minerale oliën zijn bijgemengd in overeenstemming met de toepasselijke Europese normen inzake de technische specificaties van transportbrandstoffen (EN 228 en EN 590);
- c) van biobrandstoffen afgeleide vloeistoffen, zoals ETBE (ethyl-tertiair-butylether), waarbij het in artikel 2, lid 2, aangegeven percentage dat als biobrandstof wordt aange-merkt van toepassing is.

3. De lidstaten zien toe op het effect van het gebruik van dieselbrandstof waarin meer dan 5 % biobrandstoffen is bijgemengd door niet-aangepaste voertuigen, en treffen zo nodig maatregelen om ervoor te zorgen dat de toepasselijke communautaire wetgeving inzake emissienormen wordt nageleefd.

4. De lidstaten moeten bij hun maatregelen rekening houden met de volledige klimaat- en milieubalans van de verschillende soorten biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen en kunnen bij voorrang brandstoffen met een zeer goede, kosteneffectieve milieubalans bevorderen, met inachtneming van het concurrentievermogen en de continuïteit van de voorziening.

5. De lidstaten zorgen ervoor dat het publiek van de eventuele beschikbaarheid van biobrandstoffen op de hoogte gebracht wordt. Voor derivaten van minerale oliën waarin een hoger percentage biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen dan de grenswaarde van 5 % methylvetzuur (FAME) of bio-ethanol is bijgemengd, wordt een aparte kenmerking op de verkooppunten verplicht gesteld.

Artikel 4

1. De lidstaten brengen jaarlijks vóór 1 juli bij de Commissie verslag uit over:

- de maatregelen die genomen zijn om het gebruik van biobrandstoffen of andere hernieuwbare brandstoffen ter vervanging van diesel of benzine in het vervoer te bevorderen;
- de nationale middelen die zijn toegewezen voor de productie van biomassa ten behoeve van andere vormen van energiegebruik dan vervoer en
- de totale afzet van transportbrandstof en het aandeel van op de markt gebrachte biobrandstoffen, vermengd of onvermengd, en andere hernieuwbare brandstoffen in die afzet in het voorgaande jaar. In voorkomend geval brengen de lidstaten verslag uit over eventuele uitzonderlijke omstan-

digheden bij de voorziening van ruwe olie of olieproducten die de afzet van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen hebben beïnvloed.

In het eerste verslag na de inwerkingtreding van deze richtlijn vermelden de lidstaten het niveau van hun nationale indicatieve streefcijfers voor de eerste fase. In het verslag over 2006 vermelden zij het niveau van hun nationale indicatieve streefcijfers voor de tweede fase.

Differentiatie van de nationale streefcijfers ten opzichte van de in artikel 3, lid 1, onder b), genoemde referentiewaarden, wordt in deze verslagen met redenen omkleed en kan op de volgende elementen worden gebaseerd:

- a) objectieve factoren, zoals het beperkte nationale potentieel voor de vervaardiging van biobrandstoffen uit biomassa;
- b) de hoeveelheid middelen die wordt toegewezen voor de productie van biomassa ten behoeve van andere vormen van energiegebruik dan vervoer en de specifieke technische en klimatologische kenmerken van de nationale markt voor transportbrandstoffen;
- c) nationale beleidsmaatregelen betreffende de toewijzing van vergelijkbare middelen voor de productie van andere transportbrandstoffen die gebaseerd zijn op hernieuwbare energiebronnen en die stroken met de doelstellingen van deze richtlijn.

2. De Commissie stelt uiterlijk op 31 december 2006, en vervolgens om de twee jaar, een evaluatieverslag op voor het Europees Parlement en de Raad over de vooruitgang die in de lidstaten met het gebruik van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen is geboekt.

Dit verslag dient ten minste de onderstaande elementen te omvatten:

- a) de kosteneffectiviteit van de maatregelen die de lidstaten getroffen hebben om het gebruik van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen te bevorderen;
- b) de economische aspecten en het milieueffect van een verdere verhoging van het aandeel van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen;
- c) het aspect levenscyclus van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen, om mogelijke maatregelen vast te stellen ten behoeve van de toekomstige bevordering van die brandstoffen die klimaat- en milieuvriendelijk zijn en het potentieel hebben om concurrerend en kostenefficiënt te worden;
- d) de duurzaamheid van gewassen die gebruikt worden voor de productie van biobrandstoffen, met name het bodemgebruik, de mate van teeltintensiteit, de wisselbouw en het gebruik van pesticiden;
- e) de evaluatie van de verschillende effecten van het gebruik van biobrandstoffen en andere hernieuwbare brandstoffen op de klimaatverandering en de gevolgen voor de vermindering van CO₂-emissies;
- f) een overzicht van andere opties voor de lange termijn op het gebied van maatregelen betreffende de energie-efficiëntie op vervoersgebied.

Op grond van dat verslag dient de Commissie zo nodig voorstellen bij het Europees Parlement en de Raad in voor de aanpassing van de in artikel 3, lid 1, genoemde streefcijfers. Indien in het verslag wordt geconcludeerd dat de indicatieve streefcijfers waarschijnlijk niet gehaald worden om redenen die niet gerechtvaardigd zijn en/of geen verband houden met nieuw wetenschappelijk bewijs, worden in die voorstellen in een passende vorm nationale streefcijfers opgenomen, waaronder eventueel bindende streefcijfers.

Artikel 5

De lijst in artikel 2, lid 2, kan volgens de in artikel 6, lid 2, bedoelde procedure aan de technische vooruitgang worden aangepast, rekening houdend met het milieueffect van biobrandstoffen.

Artikel 6

1. De Commissie wordt bijgestaan door een comité.
2. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, zijn de artikelen 5 en 7 van Besluit 1999/468/EG van toepassing, met inachtneming van artikel 8 van dat besluit.

De in artikel 5, lid 6, van Besluit 1999/468/EG bedoelde termijn wordt vastgesteld op drie maanden.

3. Het comité stelt zijn reglement van orde vast.

Artikel 7

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk 31 december 2004 aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onverwijld in kennis.

Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor de verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de bepalingen van intern recht mede die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 8

Deze richtlijn treedt in werking op de dag van haar bekendmaking in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel 9

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.

Gedaan te Brussel, 8 mei 2003.

Voor het Europees Parlement

De voorzitter

P. COX

Voor de Raad

De voorzitter

M. CHRISOCHOÏDIS
